

dosti znanja; čital je in se mnogo učil vse do zadnjega časa, dokler ga niso zapustile moči. Skoro že v starosti se je pričel učiti španjskega jezika in proučevati španjsko književnost.

Ko stopi Adolfo Veber na književno bojišče navdušen za prosvetni napredek naroda hrvatskega, uvidi takoj, kako je polje hrvatske književnosti še na vseh straneh pusto in neobdelano. Zato sklene kaj več pripomoči, da se povzdigne knjiga hrvatska.

Ker je bil že tedaj vsestransko omikan in ker je našel mnogo potreb, skušal je obdelovati več strôk. Od todi si imamo razlagati plodnost in mnogovrstnost njegovega delovanja. Pa v onem času niti ni moglo biti drugače. Slovstvo še ni bilo tedaj razdeljeno v stroke, kakor dandanes, da si izbere vsak svojo stroko, ampak trebalo je delovati vsestransko. Časnikar je bil h krati novelist, mnogokrat tudi pesnik in kritik, celo zgodovinar in starinoslovec. Tak mentor živi še dandanes v osebi Bogoslava Šuleka, kakor je bil tudi pokojni Kukuljević pesnik, dramatik, pripovedovalec, znamenit zgodovinar in cenjen starinoslovec itd.

Svoje navdušenje je Veber zajemal iz prijateljskega občevanja, v katerem je živel z vrlimi prvaki ilirske dobe, kakor so bili slavni Preradović, Trnski, Kurelac, Kukuljević, a tudi z drugimi književniki

one in pozneje dobe je bil vedno v lepem soglasju. Avgust Šenoa mu je bil učenec, a Veber ga je že tedaj ljubil nad vse druge.

Veber je zelo rad potoval ne samo po tujini, ampak tudi po domovini in spoznaval narod in njegov značaj; tako pa je spoznal tudi narodove napake, kakor njegove kreposti. Uvidevši, da hrvatski narod še ni zrel za resne nauke in strogo znanost, ampak da mu je treba najprej nečesa, s čemer bi se malo poživil, zabaval in, kar je glavna stvar, dobil veselje za čitanje hrvatskih knjig, pričel je najprej prirejati po nekoliko izvirne, po nekoliko prevedene pripovedke in potopise za tedaj izhajajoči »Neven«, a ko je prenehal ta izhajati, za »Vienac«. Hrvatski narod je čital zelo rad njegove leposlovne proizvode, vendar nedoseženih zaslug si je pridobil s tem, da je postavil, kakor tudi sam pravi, umetno hrvatsko pesništvo na znanstveno stališče. Razprave te vrste so: »Hrvatsko stihotvorstvo« l. 1864, »O hrvatskem hexametr« (Književnik I., l. 1864), »Još nješto o hrvatskem stihotvorstvu« (Knjiž. II., 1865), »Najnoviji pojavi našega pjesništva« (Knjiž. II., 1865), »Nješto o pjesničtvu hrvatskom« (R. XV. 19) itd.

(Konec.)

Nekoliko drobtin iz Cigaletovega življenja.

(Spisal J. N.)

otém ko sva se bila leta 1848 v »beli« Ljubljani seznanila s tedanjim urednikom »Sloveniji«, vrlim Cigaletom Matejem ali »Matevzem« (kakor so ga po navadi zvali starejši prijatelji), hodila sva se skupaj šetat zdaj na Rožnik,

zdaj v Šiško itd. Nekega dne, ko sva se razgovarjala o naši »dvojini«¹⁾, pravil mi

¹⁾ Pa ondaj Slovencem ni še rabila ta beseda. Morda sem bil uprav jaz kriv, da je velezaslužni Ant. Janežič pozneje v svojo slovnico druge izdaje (l. 1863) — po Daničičevi knjigi

je, kako sta o šolskih počitnicah kot šestošolca pohajkovala z nekim drugim součencem po milem domačem kraju, in kako je nekdanj pod večer on (Cigale) pripovedoval svojemu očetu: »Danes smo bili v hosti, tam smo ležali dolgo časa pod drevjem, potlej smo pa zopet vstali in kolovratili sèm ter tje...«

»I, koliko vas je pa bilo? nista li bila sama?« povpraša oča in pogleda sina pisano, kakor bi mu hotel nekaj očitati.

»Izpregledal sem« — veli mi Cigale — »pri tej priči in se domislil, da sem se pregrešil zoper slovenski dual¹, misleč takrat že bolj po nemški, zato ker se nismo tedaj po šolah učili kar nič slovenske slovnice, ampak zlasti nemške in latinske, v katerih ni o dualu ni duha, ni sluha. Res, da smo se, počenši od tretje latinske šole, morali učiti tudi stare grščine, v kateri se nahaja tudi dual, kakor v slovenščini; ali govorili smo vendar največ po nemški ter se navadili naposled tudi — misliti po nemški. Ako se pa ne uči človek poleg drugih tujih jezikov h krati tudi materne jezika po slovnici, misli naposled, da se sme tudi slovenščina natezati na tuje kopito.«

Tako je tačas modroval modri Matej.

»Prav pravite¹«, velim jaz, »tudi meni in součencem mojim se je v stari dobi godilo iz istega uzroka takó, kakor Vam. Ker smo se v malih šolah morali učiti samo nemške slovnice (a ne h krati tudi slovenske), zato smo izprva, dokler smo še samo za silo lomili nemški (mislili pa še slovenski), govorili nemški tako: ‚Hast du einen Kreuzer bei sich (pri sebi)?‘ Priučivši se pa s časoma nemščine še bolj po slovnici (ich mir, du dir, er sich), govorili smo potlej tudi slovenski: ‚Ali imaš (imaš li) 1 kr. pri tebi?‘«

(»Oblici srpskoga jezika«), ki je bila istega leta v Belem Gradu (»u Biogradu«) izšla dvakrat, — vzprejel imena: ednina (jednina), dvojina, množina namesto poprejšnjih neokretnejših: »edino število, dvojno število, množno število«, ali tudi: »edinobroj, dvobroj, višebroj«. Pis.

¹) Prav ali pravo imaš itd. ni prav po naše; nego po nemškem kopitu. »Recte dicis« (du hast Recht) pravi tudi Latinec, a ne: »jus habes«.

2. Ko je Cigaletov oče neko nedeljo v stari propovedni knjigi slovenski domá na glas čital pred sinom M. nekako propoved, v kateri so se vsak čas ponavljale te besede: »iz tega dol' vzamem«¹). . reče mož naposled šaljivo: »Rad bi védel, od kod to ta gospod vedno ‚dol' jemlje‘; ima li kako polico nad seboj, ka-li?«

3. Cigale je bil preskušnjo za sodnika opravil uže o novem letu 1848 v Celovcu, kjer je bilo tedaj še presodišče (apelacija) za »notranjo Avstrijo«. Rojak njegov in bivši mu součenec dr. H. (isti, ki smo ga imeli v mislih uže poprej) pride pa za njim tjà z istim namenom, menda vsaj kake tri mesece pozneje, ko je bila uže obveljala ravnopravnost vseh narodov v našem cesarstvu. Zato sta oba vrla narodnjaka zvečer v neki gostilnici, sedèč sama za posebno mizo in ne menè se za druge goste, večerjaje razgovarjala se na glas, a pristojno po naše. Kar se obrne neki gospod od nasprotnega omizja, polnega Celovške gospode, ter zadere proti njima: »Was grunzen denn da für zwei windische Schwein'?«

Cigale, pohlevna duša, pogleda molčé samo svojega tovariša, kateremu je bila po teh predrznih besedah šinila krv v obraz, (ker je bil vroče krvi in nagle jeze). Vendar se ni dr. H. ganil z mesta. Glušeč se, kakor bi ne bila slišala ali ne razumela nesramne zabavljice, menila sta se tudi še potlej neprenehoma slovenski; pa jima potlej vendar ni več zabavljaj živ krst.

Po večerji plačata in prejdeta iz gostilnice. Toliko, da sta bila pred vrati, reče Cigale tovarišu: »Slišiš li, rdeč si bil v obraz kot rak; mislil sem si: zdaj, zdaj plane in bode učil kozje molitvice tistega neotesanega predrzneža, ki neče poštovati ljudskih pravic, ter je — kakor mene —, vem, da neizrečeno razžalil tudi tebe. Res, čudil sem se ti na tihem, da si nocoj tako slavno brzdal in srečno obrzdal svojo jezo.«

»Priatelj!« odgovori mu dr. H., (ki je zdaj tudi uže mrtev), »res sem hotel uže planiti na tistega človeka ter ošteti ga

¹) Vem, da si je dotični duhovnik - pisatelj mislil nemški: »aus dem entnehme ich, dass« . . , pa te besede slovenil tako nerodno. Pis.

pošteno; kar se domislim: kaj pa, ako bi bil med óno gospódo kateri gospod, ki me bo morda izpraševal pri jutrišnji preskušnji? — Zato sem se hitro premislil in obtičal na stolu — na videz miren in pohleven kot ovca; ali v prsih mi je vrelo, da je bilo strah.* —

In res se je bilo primerilo, da je bil drugi dan med ónimi svétniki, kateri so

izpraševali drja. H., jeden tudi izmed ónih gospodov . . . Ta je drja. H., ki je bil s Cigaletom vred po vseh šolah (tudi v pravoznanskih na Dunaju) vedno med prvimi, lovil pri preskušnji za sodnika takó, da jo je prebil samo — z dobrim uspehom. — Tako se je po Cigaletovih besedah zgodilo v Celovcu l. 1848 v prvi dobi po razglašeni „ravnopravnosti“.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

„A. Janežičeva Slovenska Slovnica“. Za srednje šole priredil in predelal dr. J. Sket, c. kr. profesor. Šesta predelana izdaja. Cena 1 gld. 30 kr. V Celovcu, 1889. Tiskala in založila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.*)

Janežičeva »Slovenska slovnica«, katera je do leta 1876 doživela pet natisov, priljubila se je omikanim Slovencem zeló, zlasti zaradi svojih res klasiških primerov, katerih si je vsak učenec, ako je učitelj le količkaj pazil na to, lahko vtisnil precejšnje število v spomin; take resnice, kratki reki človeka spominjajo slovnškega pravila, pa tudi lepih dijaških let, mnogokrat ga pa tudi, ker vzete iz narodovih ust, veselé in tolažijo. Zato z veseljem pozdravljamo novo izdajo te priljubljene slovnice, priskrbljeno po gosp. prof. dr. Sketu. Ker v prejšnji obliki slovnica ni zadoščevala novim potrebam in novim zahtevam, zato je g. izdatelj mnogokaj predelal, zlasti oblikoslovje, dodal dva čisto nova odstavka, o tujkah v slovenščini in nauk o stihotvorstvu. O novi izdaji smo čitali že precéj obširno kritiko g. prof. Lendovška. Mi izvestno ne bomo povedali nič novega: male opazke, katere hočemo napraviti, rodile so se le iz želje, da bi prišli v dvomnih vprašanjih do stalnih pravil, ali pa da bi vspodbudili slovnicearje k še strožjemu opazovanju in preiskovanju. Tako bi bilo morda n. pr. § 10 b) dobro oméniti, da se stsl. *on* izgovarja po Notranjskem kot kratek *u* z zaglasnim poluglasnikom, n. pr. puét = pót, muèž = mōž, guèba = gōba, dočim uči slovnica, da se *on* nadomeščava večjidel s širokim *ó*, in pa, kakor bi bil v njem *a* vtopljen; izjemo dela beseda roka, ki se izgovarja ruōka. — V tem izgovarjanju stsl. nosnika se mi vidi neka zveza s sosedi Hrvati, ki imajo put, muž itd. — § 11, op. 1, bi bilo morda spomina vredno tudi to, da se ta *u* okrog Cérknice ne izgovarja kot nemški *ü*, temveč nekako kot *ui*, n. pr. müiha, kúipiti za: muha, kúipiti.

*) Naznanili smo to knjigo v 4. številu t. l. str. 98; tu podajemo obširnejšo oceno. Uredn.

V § 23, kjer je govorjenje o menjavi soglasnikov, izvedel bi bil rad pri točki 4, kako naj se vendar pišó nekateri pridevniki, kakor: afrikanski ali afričanski, ameríkanski ali američanski, ker so nas nekda v šoli učili oboje.

Konec § 35 bi hoteli še to opomniti, da naj se v šoli bolj pazi na pravilno naglaševanje, ker zgodi se često, da učenci pri čitanju vse drugače naglašajo, nego narod govori, in tako potem vedno napačno naglašajo, tako n. pr. v šoli čitajo: storili so, zgodilo se je, bili so, narod pa navadno govori: stóрили so, zgóđilo se je, bíli so.

Popolnoma je predelan nauk o sklanji, in sicer bolj znanstveno, kar je hvalevredno. Sedaj stoji na prvem mestu sklanja ženskih samostalnikov na *a*, II. sklanja moških, III. srednjih samostalnikov, IV. sklanja ženskih *i*-jevih debel, V. dostavek k sklanji *i*-jevih debel, VI. sklanja lastnih imen. Tako gimnazijec začénja v latinščini, kakor v slovenščini z *a*-deklinacijo. Ad § 87 d) bi opomnil, da bi skoro bolje bilo pisati rod. mn. *i* mesto *ij*, kakor je to že Cigale v »Novicah« nasvetoval, rod. mn. na *ij* bi imeli edino le samostalniki srednjega spola na *je*, n. pr. kopje, predmestje, rod. mn. kopij, predmestij, vsi drugi naj bi se pisali *i*, torej rod. mn. oči, dni, ljudi, gosí itd. (Pač težko, da bi se uresničilo. Op. uredn.)

Na str. 54 mi neznatna stvarica ne ugaja, namreč beseda kila m. kilogram ali pa kilo, nikakor pa ni v pisni slovenščini pisati ženske končnice. § 132 b) je tudi prav na svojem mestu, ker mnogi mislijo, da bi bila velika slovnicična pregreha pisati *ga* m. *je*, ali *jih* m. *je* za tožilnik edn. sr. ali tožilnik množ.

V § 140 naj bi se bil ozir. zaimek *koji* čisto opustil. K § 166, op. 2 omenjam, da ima okrog Cérknice glagol derem ves sedanjik po III. vrsti, n. pr. voda derí. Ali bi ne bilo bolje, da slovnica uči pisati dvignen m. dvignjen (§ 168)? § 172 oblika pogorén pač ni v rabi, treba bi jo bilo nadomestiti. V § 175 b) se glásí drugi odstavek: Vendar se *dj* in *tj* ne topita pri sledečih glagolih: čútiti — čútjen; začúdití — začúđen; netíti — netjen; — postíti — glagolnik: postenje; razsvetíti — razsvetljen; voditi —